

Tuuletallaja radadel

K.Kerm

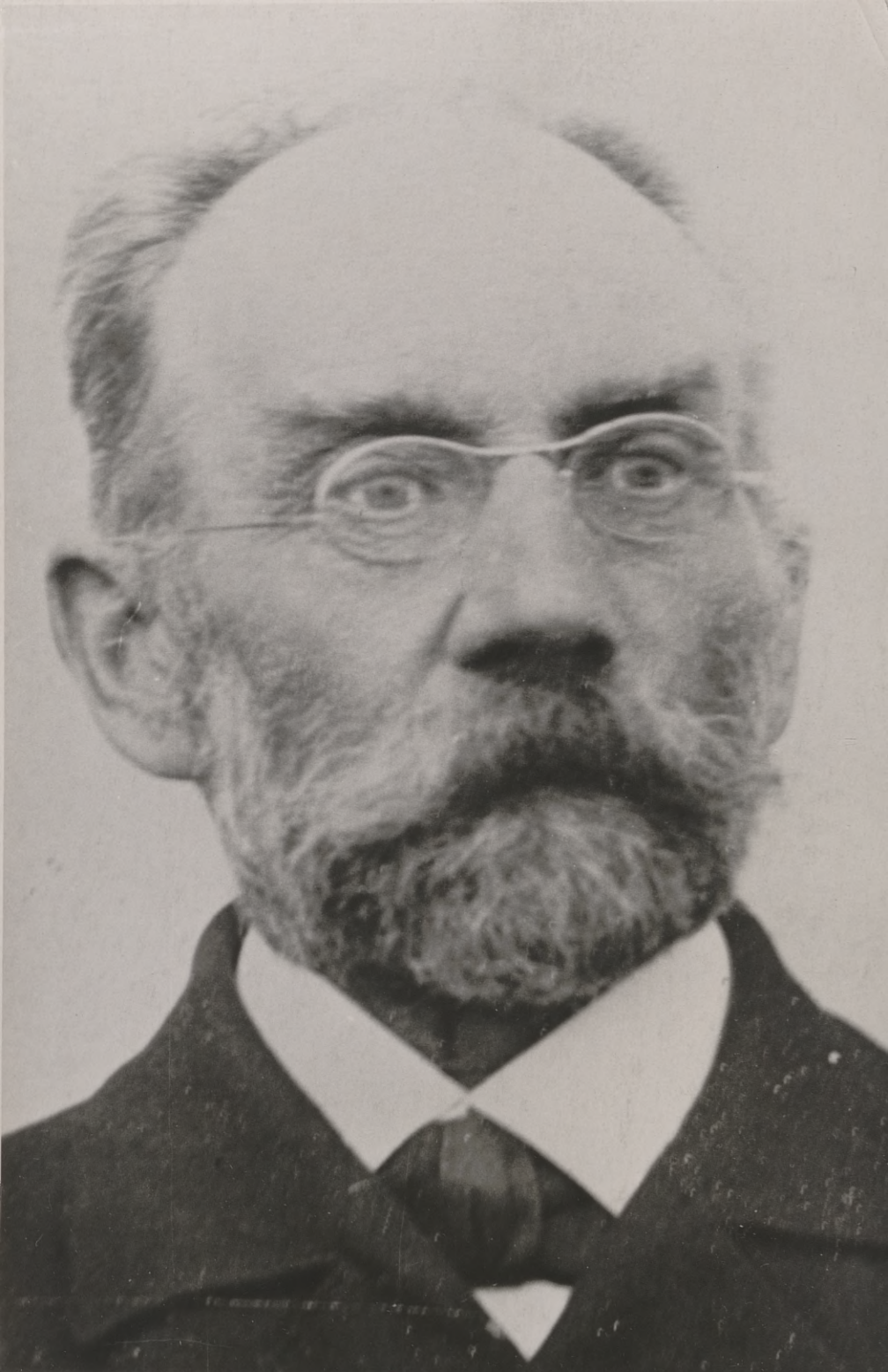
K465

Lu 30-31

2 fot

A 2479

ENSI Vabariiklik
Peetajate Täiendusinstituut

1a

Nõukogude Õpetaja
НУКОГУДЕ ЫПЕТАЯ

Tallinn, Pikk tn. 40—9, tel. 433-18
Таллин, ул. Пикк, 40—9, тел. 433-18

EESTI NSV HARIDUSMINISTEERIUMI JA EESTI NSV
HARIDUSALA, KÕRGEMATE KOOLIDE JA TEADUSLIKE
ASUTUSTE TÖÖTAJATE AMETIÜHINGU HÄÄLEKANDJA
ОРГАН МИНИСТЕРСТВА ПРОСВЕЩЕНИЯ ЭССР И
ПРОФСОЮЗА РАБОТНИКОВ ПРОСВЕЩЕНИЯ, ВЫСШЕЙ
ШКОЛЫ И НАУЧНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ ЭСТОНСКОЙ ССР

Nr. 802

20. detsembril 1961 a.

ogika
se Instituut
UD
1961 a.
2

Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituut
Tallinn, Tõnismägi 9.

Ärakiiri: K. K e r m
Abja raj. Nuia sidejaoskond
Polli näidiskatsesovhoos.

Toimetus saadab Teile tutvumiseks sm. Kermi kirjutised
"Tuuletallaja radadel" ja "Minevikule kaasaja mõõdupuu",
milles on rohkesti uudset ja huvitavat materjali. Kuna
meil ei leidu praegu ruumi nende tööde trükkimiseks, võivad
need jääda Instituudile kasutamiseks.

L i s a: nimetatud.

Sm. Valland

/L. Siimaste/

Teate autorile ja Toimetaja
peale materjalide tutvumist
kirjutise kohta. Tema
T. Valme

ENSV Pedagoogika
Teadusliku uurimise Instituut

SAADUD

21. det. 1961. a.

Nr. 493

"Nõukogude Kooli" toimetusele

Kaastöösse — "Tulekahja radadel" — põimisin
ohkasti Pöögle ja Karvi vanema generatsiooni
mälestusi. Kogusin neid terve aasta. Pikemaid jutu-
võtetamisi oli mul kroonika peamise kirjutaja, Maie
kooli vanagise juhataja, Anton Animäega.

Tundub, et tugust Kitzbergi teose tsiteerimine pole
täht-tähtelt õige. Kahjuks aga puudus see raamat.
Juhul, kui toimetuses oleks ajast huvitatud, kirju-
taksin loole ka lõpulause August Kitzbergile pühen-
datud memoriaaltahvlikt. Husb'ju Maie koolimaja
muhu elukohast vaid mõne kilomeetri kaugusel.

Sidan'juurde ka laiemahaardelise loo — "Ilme-
vikele kaasaja mõõdukus" — ent see on paraku
liigselt pikk ja nõuab tugevat tahumist. "Kad
noori aega", millest kirjeldab kroonika Karvi lüh-
oras, asendasin siin Viljandi muuseumisse talletatud
andmetega.

Kui lood ja fotod on trükkivõimalatud pole neid
mõtet uuesti posti panna,

Sugupidamisega
M. Kern

Pollis, 11/XII-1961

"Tuuletaja" radadel

"Tule, oh nändaja, Karksi mägedele, orgudesse ja metsadesse! Viibi Karksi linnamäel, vägevate varemete vahel..."

Nii kirjutas August Kitzberg oma jutustuses "Maimu", andes haurava pildi Karksi looduse kaunidusest. Ta viib meid meisterlike teostega ka teistesse kohtadesse, mis asuvad praeguses Abja naioonis: Pööglesse, Polli, Penn-^{PÖÖGLE, POLLI, PENNA}jale jne. Aga erilise soojusega nägib kirjanik ilaie kooli-
majast ning oma vennast, koolmeister Jaan Kitzbergist. Avame siis ilaie koolikraonika ja tutvume haridusele kulgemise ning Kitzbergide elu-oluga Pöögles vallas. Sõna on koltunud kraonikaraamatul.

^{HALLISTE}... Halliste kirikuarhüvi ürikutest selgus, et vöömünd-
neid kohustati igase valda kooli antama, talumajasse,
kes ahi sees ja aknad es oleksid. Tolla arus ahi vaid
rehetoas ja valgus pöäses tarre uue kaudu. See oli aastal
1809.

Ent Halliste pastor ^{BERG}Bergi kirjades lides andmeid, et
Pöögles valla ^{KOORUSE}Kooruse karjamöisas töötas kool juba 1811.a.
Kahjuks ei sõnagi ta antamisest, koolmeistrist, tenni-
plaanist. Jaan Kitzbergi teos "Kodukiruke" jutustab

nohkedat: Kooruse koolmeistriks hakkas ^{JÜRI KOLL} Jüri Koll ehk Kollberg, kes pärast karjamehe kohalt lahtisaamist pani maha ka koolmeistri ameti. Ta läks Pennipa valda elama ja suri seal saunikuna. 1834.a. kirjutas aruande põhjal li olnud Koorusel enam kooli.

Järgmine kool avatakse ^{ERDO JUHAN} Erdo Juhani talutares uhinude kambriks 1839.a. Koolmeistriks saab mõisa toapoiss ^{MÄRT NIKK} Märt Nikk. Iga talu andis ta aastapalgaks 1 kinda jaoks villu, 2 naela liha, 10 kapsapead, $\frac{1}{6}$ vanka kartu-
leid, 3 solotnikku soola, 1 nael väimi, 2 kannitat he-
neid ja samavähe tangu. Mõisast eraldati 6 sülda kille-
puid ja valla magasistidest moodeti 6 vanka rukist.

Selles, luggemise, kättekismuse ja laulo-viside" koolis käis 1844.a. 23 last: viis tähtitundjal, üheksa veerijal ja üheksa lugema õppinud. Aga paar talvet hiljem puundu-
nud vanemate hoolituse tõttu üle poole õpilasi, kui kirikuõpetaja kooli katsunud, ja 1848.a. sulgeb seegi väimuvara tempel oma uused.

Kolmas haridustungal lööb liitma 1849.a. sügisel Karusi kõstri Saebelmanni majas. Selle tarumaa kool-
meistri käe all said kirjutamkest ka Pöögle valla lapsed kahe aasta vältel. Mainitud hoone püsib praegugi Nura alevikes. Siin kuulus helilooja Friedrich Saebelmanni häll...

LEELI MÄRT

1851.a. liame kooli juba Leeli Mändi talutares. Kool-
meistriks on talupoeg Märt Lilienkampf. Aastas saanud

LILIENKAMPF

ta palka : 3 rakka mehist, 3 rakka õtri ja 5 rubla liibe-
das. Koolis käinud need lapsed, kes kodus ei omanda-
nud lugemist ja viit peatükki katekismusest. Kolme
aasta pärast ütles ka kema koolmeistri ametist lahti
ja valla hariduselu seisus sootumares.

Ka 1855. a. asutati see kooli, sedapuhken ^{PAJU} Paju talu-
hoonesse. Koolmeistriks hakkas talupoeg Märt Mint ^{UIN}
20-rublaise aastapalgaga. Koolis õpetatud lugemist,
kirjutamist, laulmist, piiblit lugusid. Kuid tolleaegne
vallaste pastor tõstnud kirikukonvendi es kaebuse ja
nõudnud, et „koolmeistriks ärgu valitseagu soge-
daid jumalasalgaajaid“. Nimelt Märt pole uskunud
Noa laeva seenuse võimalikkusest kõikidele elusolukuste
liikidele ...

MÄE-NÄSARE

1859. a. saab kooli asukohaks Mäe-Näsare talu. Vald
ehitas sellers 2 tuba rehemoone kõvale ja mõis rentis
koolmeistrile 20 varamaad põldu. Koolmeistriks valitakse
Johann Kantsi ^{JOHANN KANTSI} Holstre ^{HOLSTRE} vallast, kes käinud ^{PAISTU} Paistu
kõhelaenukoolis, kooliõpetaja kutsele ettevalmistunud
ja vastava kutseõiguse eksaminiga omandanud.

Aasta 1867. Mäe talu pinnale kerkib kooli jaoks
uus hoone, mis läks vallale maksma 948 rubla 80
kopikat. Ehitus tehti esiteks kambel ründamendita,
nn. muldriiga, klassiruumid olid kitsad ja ebakorralised.
Kuna hoones pidi leiduma ulualust ka valla valitseja
ja kogukonnakohtu kokkutulekuteks, selgus, et kool

ja vallamaja li sünni ühe katuse alla. Et kõiki nime
 koolile jätta otsustas vallavolikogu 1. augustil 1874. a.
 püstitada uue vallamaja. Seoses krahvitar Mellini niles-
 käiguga bestimaale, keijunes asi vastupidises, Maie
 kool annab oma ruumide vallale ja kolib hoopis ise
 ajakohasemasse hoonesse. Sellest ootamatust juktumist
 maalib värvika pildi August Kitzbergi „Tuuletallaja I”
 keesta kirjutas:

„23. augustikuu päev 1873 on Pöögile koolile väga
 tähtjaks päevaks saanud. Hakkasid paremad ajad. Sel
 aastal said meie helde heategija krahvipreili Emma
 Mellin Pöögile mõisa omandajaks ja meie isalik sõber,
 endine Liivimaa kuberner dr A. von Oettingen tema
 volipidajaks. Ligi 20 aastat oli meie helde heategija
 väljamaal elanud, veel ei olnud ta kuni Pöögile mõisa
 volipidaja valda ega kooli näinud, aga küll oli ta
 juba arnuga nende peale mõelnud, et neile head teha...”

Ja edasi loeme: „2. detsembril 1875 peeti mõõmsat
 pühitsemispäeva, millest kõik taluperemehed osa võtsid.
 Pidule oli palutud peale parun Fersen (Pöögile mõisa
 valitseja) ka Polli mõisa omanik kiriku restseisja von
 Stryk. Pühitsemise kõne pidas praost Schneider Hallor-
 test. Peale selle näaxis koolmeister Jung (nimeks Abja
 Kaidi koolmeister) Pöögile kooli siamaalse käekäigu üle,
 kuidas ta kuni siamaale jõudnud. Köster Rosenberg
 kannas kõneles valva kohustusest kooli vastu. Viimaks

kõneles oma koolmeistert (Jaani Kitzberg) ja võttis suure
kingituse valla nimele tänuks vastu ja pani rahvale südame
peale, mitte unustada, mis armuline süda ja helde
käsi Pöögile vallale heid teinud ..."

Ent vanapärgat Mellini ei ajendanud suuremeelusele
mitte niivõrd südamehelles, kehvõrd summakraampides
viskleva feodaali võimuhoidmise iha afaloolises võitluses
pealetungiva kapitalismiga. Kingitud koolimaja oli vaid
kübemees laste vene ja hiigi arvel kokkuahnitatud
varandusest. Ega siis Pöögile mõisagi hertsingutes ei lebo-
latud ja ajatult ligi 600 aastat :

Niis on vaimu välja pealla,
kuus on kubjasta järelle,
seitse on seljapensijada,
kahemä karistajada,
kümme külge mõõtijada.

Esialgu on uue koolimaja ümbrus üsna laige. Jaan Kitz-
berg, kes järgides 1841.a. Pöögile rahva kehtele tuli Maie
vallakooli koolmeistriks ja ka vallakirjutajaks, ei säästa
kodukorrasusel jõudu ega tervist. Istutatakse viija- ja
ilupuid, rajatakse kruusatatud teesid ja peagi õilmitseb
siin palju lilli. Tööle löi käed külge kogu koolipere, kes-
otas ka tulevase kirjaniku August Kitzbergiga. Ja Maie
vallakoolist reijunes üks väheleid Bessimaa hariduskolderd,
kes asus isegi ilutüügiga aed. Kooliadas kasvab m. „plooni-
puu mets”. Seal olund tuulistel sügisilmadel maas nii palju

pluome, et neid korjatud hobusekoormaid. Pluomipund külmusid 1928/29 aasta jooksul.

Jaan Kitzberg, kui tervise vaimuga nooruk, sai kooli-
 õpetuse eesti rahvategelaselt ^{JAKOB TULK} Jakob Tulgilt ja süvenes
 pedagoogikasse koolmeister ^{JAAN TUNG} Jaan Jungi juures. Aastal
 1857 siendas ta maakonna koolikomisjoni esimeheksa-
 mi. Jaan Kitzbergi tunti kiindunud kirjandusesõbra
 ja võrrele hea joonistajana. Ta meistendas ise õppe-
 abivõtteid, muuhulgas toredaid gloobe; nende eest
 määrati Tartus koguni auhind. Kirjutas lasteväiden-
 di „Kuulp-Antsu“, moodestas koolilastest ja valla noor-
 seost neljapäevalisi laulukoori. Kogu see väsimatu töö,
 pühlikus ja ihuarmastus väjutas õpilaste hingele
 selge pilt: loov töö tõuseb troonile, õppedureus aga
 kõrgele järjele.

Jaan Kitzberg võttis osa kõigist üldrahvalikest üritus-
 test, nii ka Kaarli karskusseltsi „Ivakivi“ maja ehitä-
 misel ja seltsi tegevuse arendamisel. Peest Jaan Kitzbergi
 – valla siidant ja hinge – kehtuti tülisid lahendama, abi-
 elukoole vahetundi kohendama, leina ja valu vaigista-
 ma, õnnele ning rõõmule kaasa elama ...

Suure pedagoogi legitiimne kuustus 1916. a. suvel.
 Määratu rahvavõlga sängitas ta ^{NUIA} Nuia kalmistule. Ehkki
 selleaegsed vallavõimad töötasid ka mälestusmärgi püstitada,
 jäi see ameti teostamata. Ainult ^{MÄRT GROSS} Märt Gross, Kitzbergi
 õpilasi, viis pika aenuliku põlvkond armastatud kool-

meistri haual. Aga vallavanem, kelle põhjatusse reueusse koguti sellers rahva rahalisi annetusi, laskis panna samale rahvale pisitillukese raudriisti ...

Jaan Kitzbergi õnnelikust abielust sündis viis last: neli poega ja üks tütar. Viimane, kui Abja kandi taluperenaine kirjutas 1931. a. kroonika koostajale:

„Isal ei olnud Pöögles kerge. Valda võimumehed pigistasid küll kütte, küll valgestusega. Koolile lubatud 30 sülla talgude asemel saime umbes pool kätte, kuna neid ühe koorma kaupa toodi. Kodumaja reumid olid tihti niivõrd külmad, et laste magamiskotid kanti klassituppa ja asemed tehti põrandale. Ning hommikuti kaanetas jääkiht näopesemise vanne ...

Isa peeti pähetuupimise ja mahavõistamise vastaseks. Just õppetöö sidumine eluga meelitas ilaie kooli ka naabervaldade lapsi. Need toetasid koolmeistrit aineliselt, kes poetas pihku mõne kanamuna ehk muud toidupuolist. Abikoolmeistrid olid ju täiesti palgata, ja pealegi Jaan Kitzbergi söögil ...“

Isa jälgedene astus ka poeg, ^{AMADEUS} Amadeus Kitzberg. Hariduse omandas ta ilaie vallakoolis, Halliste ja Karusi kihelkonnakoolides. Õpetajateks eesami sooritas aga Pärnu linnakoolis. Kuid Amadeus Kitzberg on sunnitud Pööglast lahkuma juba 1918. a. Vastolud teekinnud kahe grupi vahel: vallavanem oma poolehooldajatega ühes levis, teisel pool Amadeus Kitzberg

koos edumeelsemate talupoegadega, kes nõudnud valla-
 ajade ajamisel auust. Rahvas paigatab, et vallavanem
 karutand valimiste eel ähvardusi, kornaldand jooma-
 orgiaid jne. See kampaania teenis häälte saamist!
 Ent Amadeus Kitzbergi juures peeti aina koosolekuid
 vallavanemast lahiti saamisest...

Daraku juuresid need katsed karile, sigitades Amadeus
 Kitzbergile lausa muhtlusi. Olenes ju kooliõpetaja olu-
 kond vallast, eriti kooli majanduslik külg. Aga õpe-
 tajale, kes läks vallamajast koolile midagi nõutama,
 õildi pilkesõnu ja temale vaadati kõõrdi nagu igave-
 sele kerjusele...

Amadeus Kitzberg vis Pöögles palju sõpru. Ja neid
 külastas ta aastast-aastasse: teda nähti lastevane-
 matega juttu puhumas, mudilastega hullamas, kooli-
 aias jalutamas, keid kõige rohkem oma armsamas
 paigas — „Kitzbergide kodu“ lähel mõtisklemas. See
 pidi olema tõeline kiindumus sünnikohta, elamiskohta
 ja kaunisse Karusi loodusesse, mis vana mehe jälg-
 rattal veel süa venetas...

Tiimati ilmus Amadeus Kitzberg Maie kooli 1936.a.
 ütles end olevat taluvenetniku Priipale, sest „ei taha
 minna keesagile linna või alevi korterisse ja vahutada
 läbi akna jõllitavat konti — tööpuudust!“

*

Kuidas on lood siis tänases, ligi 100-aastas Maie
 algkoolis?

ASTA JAAKSOO

LEILI KIRIK

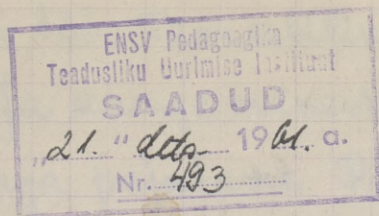
MAIE TORIM

Taas äratab koolijuhataja Asta Jaaksoo, õpetaja Leili Kirik ja kasvataja Maie Torim laste südameisse töö- ning iluarmastust. Külvatase vahu ja rahvaste sõpruse tuumakaid seemneid. Väikeses, 4-klassilises maakoolis, mille 1960.a. kapitalremont läks maksma 8000 rubla (uus rahas) käib 34 õpilast; neist kuulub 33 last pikapäeva rühma. On vät ajatu lisada, et kohalik külanõuniku koolitab kooli vajaduste test lausa erilise hellusega. Ja kooli külastajalt kuuldu ühesmekset kinnitust: „Kui hästi sisustatud klassiruumid, kui palju õppevahendeid!“

Aga endise vallamaja seinalt võib näha mõned marmorise näitult lugeda:

H. Kern

Abja rajoon, Nuia sidejaoskond,
 Polli näidis-kabesõbraks,
 Kern Konrad Aleksandrov.

1853
18. detsembr 1961

Elinevikuks kaasa mõõdupuu

Nõukogudemaal sirgub sügavate teadmiste ja kõrge, kommunistliku moraaliga noorsugu. Ühiskonna arenguetappide tundmaõppimiseks elavneb kodu-uurimusslik tegevus. Koolides on loodud või siis asutamisel koduloomad. Ehkki tänapäev kajastab meid kesiselt, kogutakse ju peamiselt etnograafilisi esemeid, on seeigi hoovool kommunistlikule ehitustööle.

Koopis sündis on vana ja kaunis lava – kooli kroonika pidamine. Aga Nõukogude Eesti ilme muutub nii jõudsalt, areneb, vääritu kaob iga päevaga ikka hoogsamalt ajaloo areenilt ja varsti on väga raske ettekujutust saada, kuidas meil eile või üleeile elati.

Inimene suure algustähega rajab ja ehitab. Nurme ning laante rüppe kerkib ta kuldsetest nätest tõredaid kolhoosikeskusi ja töölisasulaid; valgusnillaste koolimajade, avamate kultuuri- ja spordihoonetega. Kaob piir linna ja maa vahel. Just temale, meie aja sangarile, pühendagem kroonikas aukoha!

Kroonika kirjutamine kasvatab noori inimesi, lähendab neid elu igapäevale, olustikule, milles algab nende

endi loov töö. Teoreetiline muutub lähedaseks, mõistekavaks. Ja kaugel minevik saab kaasaaja mõõdupuu.

Nüüd aga pööratame Döögile valla Maie algkooli knoonikast. Sõna on mõltunud tiitelilehel:

"Et kool on olenev valla territooriumi ja elanikkonna olemasolust, siis olgu puudutatud ka Döögile valla ning mõisa ajalugu määrat, kuivõrd see võimalik olemasolevate ja kättesaadavate andmete kaudu."

... Muistne Sakala maakond. Saksa periviitlid tapavad, müristavad, põletavad. Ordumeister Goswin von Hlerike vajab Karksi lossi ja foogtkonna. 13. sajandi teisel veerandil hävitavad leedulased kinnuse, mille järel ta 1357.a. veelgi tugevamana üles ehitatakse.

1442.a. konnaledab ondu Karksi lossis revisjoni. Seal on 2 kasket kiviheitjat, 8 kahurit, 2 tündrit püssikohtu, 40 kaudrüüd, 26 kasket soomusmaket, 25 vibupüssi, 3 tündrit nooli jne. Ka toidupuulise eest pidasid lossi isandad hoolet. Nii oli kogutud muude produktide kõvale 110 kuivatatud või soolatud kari-looma, 400 kuivatatud lammast, 450 seasinki ja 800000 kuivatatud kala...

1560.a. hõivavad vene väed Karksi. Järgmisel aastal langeb loss poolakate, 1563.a. rootlaste kätte. Aastail 1543-1578 kuulub Karksi Liivimaa hertsogile Magnussele. Järgmistel aastatel käib kants jällegi käest kätte. Mõõdal ta lõplikult purustati, ei ole

leada, nähtavasti sündis see Põhjasõja ajal. Meie päevini on säilinud linnuse kahe torni ning osalt ka müüride varemed.

Karksi foogtkond koosnes Karksi, Kalliste, Paistu ning Saarde kihelkonnast, 13. sajandil arvatavasti ka Helme. Kogu see territoorium oli jaotatud ordu laenumeestele karutamiseks teenete eest. Ja nendele maadele tekkisidki mõisad.

1710.a. on lossi maad vene kroonu omanduses, meeleheaks keisrikoja väejuhtidele ja soosikele. Nii kingib keisrinna Elixaveta 1794.a. Pöögile mõisa koos vallaga proua Maria Tšoglokovale, kes selle krevikuna müüb ülemõuemaarsal krahv Karl Siversile. Viimane jätab mõisa oma vennale, riiginõunik Joachim Johann von Siversile, see aga loovutab mõisa 1766.a. majandusnõunikule Ernst Johann Winterile 1600 rubla eest.

Darun Winterist ja tema truuolamlisest teenrhist Kudingi Märdist kehtetati rahvajutte veel 19. sajandi lõpul. Lääna usaldanud Märti niivõrd, et saatnud ta Riiga mõisa osturaha viima. Kui Märt pühale jõudis olla Winter nõomutehinas põllele jooksnud nullakamakaid jalaga tõuganud, ise teoorjaledele käusates: „Kõik see on nüüd minu oma – ka taevast siin peakohal! Muide, Winter olnud ülitugev mees, ta kandnud täis õllevaadi ühe sõrmega keldrist välja. Ja seda vaid punnlaugust...

Wintleri lask jätas mõisa 1780.a. pärandades siis varanduse tütrele, Anna Helenele, kes oli abielus ooberst von Siversiga. Viimaste tütar läks mehele major von Oettingenile ja jätkis mõisa 1808.a. oma lastele. Ühes nendest, pärastine krahv Mellin, sai Pöogle mõisa uueks omanikuks. Tema tütar, Emma Mellin, ostas aga mõisa pärijate käest 83025 rubla eest. Olles tohutu kult nikas elas ta ise Dresdenis, kust harva Eesti-
maale sõitis.

Pöogle nime ümber liigub kaheksaguseid seletusi. Nii olevat Polli mõisas (Dollenhof) Karvi lassi saruloomi, Pöogle mõisas (Pöckershof) aga lambaid kasvatatud. Neist saksa keelsest sõnadest kujunenud siis tänini püsivad nimed. Teise kuul-
duse järgi ehitanud Pöogle mõisa keegi Pöcker, millest ka samakõlaline nimi.

Ränne oli leoporduse koorem. 1820.a. vakunaama-
tu alusel tehti Pöogle mõisale 8542 hobuse- ja 6108 jalapäeva. Peale selle andis veld veel parru-
mõle ^{val} 82²/₃ vakka rukist, 60⁵/₆ vakka odri, 54⁵/₆ vakka kaeru, 532 naela linu, 169 naela kanepit, 150 naela võid, 36 lambatalle, 35 viljakotti, 64 tõpralööga, 41 noort kana ja 696 kanamuna.

Aastail 1856-1868 tähtsab Pöogleri uue ühis-
kondliku korra - kapitalismi võrseid. Selle tulemusel
müüdi 19 talu pärisomanduses. Vallas ^{paiknes ka} ~~arvesse~~ 17

uude

enditale, 2 mehevahimonda, 2 verivanki ja 2 mõtsi.

1843. a. anetasid kohalikud taluperemehed vastasti. kuse abiaudmise selti. Tuleõnnetusel kahjusajajad toetati 300 rublaga rahas, veeti kohale 300 palvi ja anti 100 leivakat katuseõlgi.

1847. a. elas Pöögile vallas 340 mees- ja 418 nais-
hinge, kes lugendi kahessa „Ristimäe põhapäeva-
lehte“, viit „Eesti postimeest“ ja nelja eksemplari
„Saxalat“.

Edasivi valla sündmused valgustame koolielu kirjeldust, ermaipoone aga taolisi, mis avaldasid mõju hariduslätetele. Kuidas siis kulges koolielu Pöögile vallas?

Halliste kirikuarhiivi ürikutest selgus, et vöör-
mündreid kohustati igase valda kooli arutama,
talumajase, kus ahi sees ja aknad kes oleksid. Tõllal
arus ahi vaid rehetas ja valgus pääses talle uue
kand. See oli aastal 1809.

^{Ent} Halliste pastor Berge kirjades leides aga and-
meid, et Pöögile valla Koonese karmamõisas töötas
kool juba 1811. a. ^{Kaljuks} ^{Sõnagi} ~~Ent~~ ei ~~Sõnagi~~ ta arutamisest, kool-
meistri, tunniplaanist. Jaan Litzbergi teos „Kodu-
kuruke“ jutustab kohkemat: Koonese koolmeistriks
hakkas Jüri Koll ehk Kollberg, kes pärast karm-
mehe kohalt lahtrisaamist pani maha ka koolmeistri
amet, läks Denuja valda elama ja suhi seal sauni-
kuna. 1834. a. kiriku aruande põhjal ei olnud

Koostisel enam kooli.

Järgmine kool avatakse Endo Juhani talutare ühikude kambriisse 1839.a. Koolmeistriks saab mõisa toa-
poiss Märt Nink. Iga talu andis ta aastapalga eest
ühe kindla jaoks villu, 2 naela liha, 10 kapsapead,
 $\frac{1}{6}$ vana kartuleid, 3 solotnikku soola, 1 nael häini,
2 kannitrat herned ja samavähe tangu. Ilõisast
enaldati 6 sülda kütepuid ja valla magasistidest
möödeti 6 vana neekist.

Selles „luggemise, katekismuse ja laulu-viside“ koolis
käis 1844.a. 23 last: viis tähtitundjat, üheksa vee-
jat ja üheksa lugema õppinut. Kuid paar talvet
hiljem puudunud vanemate hooltuse tõttu üle
poole õpilasi, kui kirikuõpetaja kooli kahtunud, ja
1848.a. sulgeb seegi vaimuvara tempel oma uised.

Kolmas haridustungak läöb loitma 1849.a. sügi-
sel Kauri kõstni Saebelmani majas. Selle tarnuka
koolmeistri käe all said kirjataruust ka Pöögile valla
lapsed kahe aasta vältel. Mainitud ~~igipõlvne~~ noone
püüis praegugi Nui alevikes. Siin kiirnes helilooja
Friedrich Saebelmani näli...

1851.a. sügisel leiame kooli juba Leeli Mändi talu-
tares. Koolmeistriks on talupoeg Märt Lilienkampf.
Tastas saanud ta palga: 3 vana neekist, 3 vana
otni ja 5 rubla hobedas. Koolis käinud need lapsed,
kes kodus ei omandanud lugemist ja viit peatükki
katekismusest. Kolme aasta pärast ütles ka Märt

Lilienkampff koolmeistri ametist lahti ja valla
hariduselu suures muutumas.

Ka 1855. a. asutati uus kooli, sedapuhku Paju talu
hoonesse. Koolmeistriks hakkas talupoeg Märt Mink
20-nubla aastasalgaga. Koolis õpetatud lugemist,
kirjutamist, laulmist ning piiblilugurid. Ent tolle-
aegne kalliste pastor tõstnud kihelkonnas es-
kaebuse ja nõudnud, et koolmeistriks ängu valit-
tagu sõgedaid jumalasalgajaid. Nimelt Märt pole
uskunud Noa laeva suuruse võimalikkusest ^(kõikidele) kogu ma-
ailma elusoluste liikidele...

1859. a. saab kooli asukohaks Mäe - Näsare talu.
Vald ehitas ^{sellises} kaks tuba rehahoone kõrvale ja mõis
rentis koolmeistrile 20 vakamaad põldu. Kool-
meistriks valitakse Johann Kantsi Holstre vallast,
kes käinud Paistu kihelkonnakoolis, kooliõpetaja
kutsela ettevalmistanud ja vastava kutseõiguse eksa-
miga omandanud.

Aasta 1867. Mäe talu pinnale kerkib kooli jaoks
uus hoone, mis läks vallale maksma 948 rubla ja 80
kopikat. Ehitus tehti erisade kombel vundamendita,
nn. muldriiga, klassiruumid olid kitsad ja ebakoha-
sed. Uue hoones pidi leiduma ruumid ka valla-
valitsuse ja kogukonnakohtu kokkutulekuks, selgus,
et kool ning vallamaja li sünni ühe naise alla.

Et kõiki uue koolile jätku otsustab vallavoli-
kogu 1. augustil 1874. a. püstitada uue vallamaja.

Seoses krahvitar Mellini külasväiguga Eestimaa-
le, kujunes asi aga varupidiseks. Mäie kool annab
oma eluaseme ^{peagi} ~~peagi~~ vallale ja kolib hoopis ise aja-
kohasemasse hoonesse.

Sellest ootamatust juhtumist maelib värvika fildi
August Kitzbergi „Tuuletallaja I“, kes ta kirju-
tab:

„23. augustikuu päev 1873 on Pöögle koolile väga
tähtis päevaks saanud. Lakkavad paremad ajad.
Sel aastal said meie helde heategija krahvipreili
Emma Mellin Pöögle mõisa omandajaks ja meie
isalik böber endine Liivimaa kuberner dr. A. von
Oettingen tema volipidajaks. Ligi 20 aastat oli
meie helde heategija väljamaal elanud, veel ei
olnud ta kui Pöögle mõisa volipidaaja valda ega
kooli näinud, aga küll oli ta juba armuga nende
peale mõelnud, et neile head teha ...“

Ja edasi loeme: „2. detsembril 1875 peeti rõmsat
pühitsemisepäeva, millest kõik taluperemehed osa
võtsid. Pidule oli palutud peale parun Fersenit
(Pöögle mõisa valitseja) ka Polli mõisa omanik
kiriku rektori von Strux. Pühitsemise kõne pi-
das praost Schneider stallistest. Peale selle väakis
koolmeister Jung (koolis Abja Kaidi koolmeister)
Pöögle kooli siinamaalse käekäigu üle, kuidas ta
kuni siinamaale jõudnud. Hõsten Rosenberg Hark-
sist kõneles rahva kohustustest kooli vastu. Viimaks

kõneles oma koolmeister (Jaan Kitzberg) ja võitis suure kingituse valla nimel tänuaga vastu ja pani rahvale südame peale, mitte unustada, mis armuline süda ja helde käsi Pöögle vallale head teinud ..."

Ent vanapiigat Mellini ei ajendanud suuremeelsuse mitte niivõrd südamehelder, kui võid surmanampides viskleva feodaali võimuiha tema ajaloolises võitluses kapitalismiga. Kingitud koolimaja oli vaid kübemees laste vere ja higi arvel kokkuvõetud varandusest. Ega siis Pöögle mõisagi hunkitades ei leelutatud ju asjaltult ligi 600 aastat:

Viis on vaimu välja pealla,
kuus on kubjasta järelle,
seitse on seljapexsijada,
kahaksa kanistajada,
kümme külje möötijada ...

Esialgu on uue koolimaja ümbrus üsna lahe. Jaan Kitzberg, kes jõngides 1841.a. Pöögle rahva kutsel tuli ilaie vallakooli koolmeistriks ja ka vallakirjutajaks, ei säästa kodukonnastuse jõude ega tervist. Istutatakse vilja- ja ilupuid, rajatakse kruusatatud teed ning varsti silmitseb siin väga praegu lilli. Tööle lõi käed külge noor koolipere, esotas ka tulevase kirjaniku August Kitzbergiga.

Mais vallakoolist kujuas üm vähesed bestimaa
hariduskoldeid, kus ^{üks} ~~on~~ ^{õnne} ~~maguni~~ ^{tegi} ilutiigiga aeda.
^{Koolitaja}
Kõrvalmajapoolsel küljel kasvas nn. „pleonipuu mets”.
Seal olnud tavalistel sügisilma del maas nii palje
ploome, et neid konjatud hobusekoormaid. Ploomi-
puud külmusid 1928/29. aasta pauses.

Nüüd pisut lähemalt „Veli Glenn ja Glenni veli“
mahlast keepest Jaan Kitzbergist, kes nägi ilma-
valgust 24. märtil 1838. a. (van. kal.) Laatre vallas
Pärnumaal. Tema isa, Peeter, oli nätreprae, aed-
nikas, kirjakaandjaks, karkjalaks. Ühe lausega:
sügavate elukogemustega, kirjatundja inimene. Hil-
jem hakkas Puldre talu ääremail põllumehes, tam-
des seda teotegemisega mõisas. Soomesele nafta ta
suurepärase viljapuruia.

Jaan Kitzberg, kui terase vaimuga nooruk, sai
kooliõpetust eesti rahvateadlasele Jakob Tülgilt
ja tutvus pedagoogikaga koolmeister Jaan Jungi
juures. Aastal 1857 astus ta Penuja valda; Nii-
saaduke kooliõpetajaks; Siendades maanonna kooli-
komisjoni esimeheksami.

Maan Kitzbengi tunti kiindunud kirjandusesõbra
ja hea joonistajana. Ta valmistas ise õppeabinõunid,
muuhulgas loredaid gloobusi, Neude eest määrati
Tartus auhind. Kirjutas lastenäidendi „Kuulp-Autsu“,
moodestas koolilastest ja valla noorsoost neljapäälisi

laulukoori. Kogu see väsimatu hool, pühkivus ja iluarmastus vajutas selge põlseri õpilaste hingele: õppeaastas seisid kõrgel järjel, loov töö sai au sisse tõstatud!

Jaan Kitzbergi abistas Pöögles oleval ajal nida abispetajaid. Näiteks Jaan Pullerits, Jaan Tamm, Teeten Kanter, Hendrik Luukas, Klaus Torrim, Hendrik Paul ja oma poegadest Amadeus ning Ernst.

Jaan Kitzbergi kasvatuslik mõju ei piirunud üksnes kooliga, see mõlmas valda, küündis ~~ma~~ maha-jäänud saunikuuni. Ta võttis osa kõigist üldrahvalikest üritustest, nii ka Kaneri kannuseltsi „Juvakivi“ maha ehitamisel ja seltsi tegevuse arendamisel. Just Jaan Kitzbergi ^{- valla hoidmine ja hõlme -} meeskond tülid lahendamaks, abielupoolte vahetunde kohendamaks, leina ja valu vaigistamiseks, õnnele ning rõõmule kaasa elamiseks...

Suure pedagoogi leegitsev elu kestis 1916. a. suvel. Ta maeti määratu rahvahulga soovitud Nuia kalvatusle. Kuigi selleaegsed vallavalitsused töötasid ka mälestusmärgi püstitada, jäi see ^{suure} siiski teostamata. Ainselt lähtesin, Kitzbergi kumagiti õpilasi, viis juba ainsiku põllukivi armastatud koolmeistri haualle. Aga vallavanem, kelle põhjatuks meeleks koguti sellises rahva rahalisi annetusi laskis panna samale gravitrakule püstitamiseks nautuisti...

Jaan Kitzbergi õnnelikust abielust sündis viis last: neli poega ja üks tütar. Viimane, kui Abja

kandi taluperenaine kirjutas 1931.a. kroonika

koostajale :

Pöögles valla
 "Isal ei olnud sugugi kerge : võimumehed pigis-
 taksid ^{ja valgustusega} külte ~~trüki~~ ja pühakooli. Koolile lubatud
 30 sülla (algude asemel saime umbes pool näbe,
 kema neid ühe kooru kaupa toodi. Koolimaja
 ruumid olid tihti niivõrd külmad, et laste maga-
 miskotid kanti klassituppa ja asemed tehti põran-
 dale. ^{aga} ~~ja~~ hommikuti kaenetas jääkiht näopesemise
 vanne...

Isa peeti pähetuupimise ja mahavõistamise
 vastases. Just õppetöö sidumine eluga tõi ^{lõuna} kooli
 ka naabervaldade lapsi. Need toetasid koolmeistrit
 aineliselt, kes poetas pihku mõne kanamuna ehk
 muud toidupoolist."

Isa Jaan Kitzbergi ametist loobumist 1900.a.
 astus isa jälgedesse Amadeus Kitzberg. Hariduse
 omandas ta ilaie valla koolis, Kalliste ja Kanari
 kihelkonnakoolides ning iseõppimise teel. Õpetaja-
 kutse eksami sooritas Pärnu linnakoolis.

Tema ^{tööperiood} ~~ametisolek~~ Pöögles kujunes aga ^{moos} kodanikuks
 Boris üpris ümrikeses. Juba 1918.a. on ta summitud
 siit lahkuma tagakiusamistest vintutatuna. Vast-
 olud tekkisid kahe grupi vahel : vallavanem oma
 poolehoidjatega ühes leenis, teiselpool aga nende
 vastased, kes nõudnud vallaasjade ajamisel auserst
 ja singiponelisest. Sellese rühma kuulurki Amadeus

Kitzberg koos valla edumeelsemate taluproegadega. Rahvas teab näkida, et vallavanem karutavud valimiste eel ähvardeni, korraldanud joomeorgiaid jne. ^{hümpatu} Alasti kampaania teenis vaid üht armu — näälte saamist! Ent opositsioonimehed pidanud Amadeus Kitzbergi juures koosolekuid, kus arutati abinõusid ning võtteid vallavanemast lahti saamiseks...

Nend kaksed jookrid ^{aga} karile ja sigiterid Amadeus Kitzbergile lausa nuhtlusi. Olenes ju kooliõpetaja seisukond vallast, eriti kooli majanduslik külg. Nii jäi koolihoonete korrashoid kõvaliselt asjaks. Koolilt ennem võeti kui et ^{midagi} anti. Õpetajale, kes läks ^{kõikama} vallamajja kas või kirjutuspaberit, mõutama õeldi ^{vallamajas} pilkesõnu ja temale vaadati kõõndi nagu igavesse kerjusele...

Amadeus Kitzberg eiis Pöögles praegu suuri ja väikseid sõpru - lastevanemaid, mudilasi, ja neid näis ta pea igal suvel külastamas. Teda nähti kundide viisi inimestega jutlemas, ^{põngerjatega vallatlemas} kooliaias jalutamas või siis oma armsaimas kohas - "Kitzbergide kodu" lähel mõtisklemas. See pidi olema tõeline kiindumus oma sünnipaika, elanikkonda ning kaunisse Kaneri loodesesse, mis vana mehe veel jalgrattal siia tõi...

Eliljem oli Amadeus Kitzberg Pura algkooli juhatajaks. Viimati ilmus ta Maile kooli 1936.a. Nites

end olevat kalureitnike Priipalus, sest „ei taha
minna kusagile linna või alevi kontorisse ja vahutada
läbi akna jollitavat louti - tööpuudust!“

Amadeus Kitzberg tegeles koolitöö kõrval prae-
fildistamisega ja nagu kuulda, ka peeglite valmist-
misega. Aias kasvatas ta suurt mulgal kurke,
~~milliseid~~ ^{uude} müntas laetades. Kõrvaltööde vajades on
arusaadav, kuna kais koolitööl oli õpetajale
~~võga~~ karinaks sisetuleku allikaks. Rahalist palga
Amadeus Kitzbergi poolt koostatud aruanded ei
näita. Olati n.ö. peost suhu, sest ~~sisetulekuid~~ ^{tulurid}
renditud koolimaast hirmuti säilinud paberite
järgi 130 rublani aastas. Seega võidne taluslase
kevad-suvi-sügis töötarule enne Esimest maailma-
sõda.

Järgmise tarvesseemne külvajana näeme ^{Ma} lase
valla koolis Anna Suurmatti (1918-1928). See ^{Ta} õpetaja
kirjutab Pöögile elust-olest: ~~monday~~ ^{Arvutavat}:

„Minu töötamise ajal Maile võis nimetada sõja-
aega, valituste vahetusi ja sellega kaasnevaid konnol-
dusi. Tõrjatalgu laestis koolile. Ligi terve talve
ei antud tükki petrooleumi. Vihirute paranda-
mise toimus rüüeva ahju kes. Tundide ettevalmista-
mine jäi ^{päris} ~~här~~ unarusse. Oli õnneks, kui mõni laps
tõi kodust sörmefinnuse pimedikesega petrooleumi.
Ahmase „tattnina“ ääres legeris siis õpilastele jutu-
keri või konnaldasime mänge.

Lihtajaline kommunistlik valitsus kaotas un-
 õpetuse koolist. Järgnes saksa okupatsioon tõi ta
 sunduslike õppeainena tagasi, samuti saksa
 keele. "Kool anti kiniseõpetajate meelevalda.
 „Ilma soolale“ algasid kallistes ühemeelised saksa
 keele kurnused; Seda „ajaloolist missiooni“ täitis
 Karvi kihelkonnakooli õpetaja Hanna Lukas
 ja keegi saksa leitnant. Kursuse lõppedes käu-
 tas Karvi pastor Masing meid Pärnusse —
 kõige kõrgema ülemuse, kiniseõpetaja Kent-
 manni ette.

Esmalet täitsime mingisugused anneetlehed.
 Ootasime koridoris mitmeid tunde. Alles siis suvat-
 ses ülemhingeasfand Kentmann oma kabineti
 ust avada. Ta pidas pika, saksakeelse kõne.
 Ühistas saksa haridust ja maitses õpilari nava-
 toda vaid saksa vaimus. Aga muidugi ka seda,
 et meil ise oleksime tundu keiserriigi alamad...

„Selle kinnituseks andke mulle näht!“ laus-
 ses varises. Üks käsi seljataga rusikas, pidi
 tahes-tahtmatult ta jaburusele alluma. Üks
 kõiki hirmutas leivapalakese kaotamine või isegi
 veel halvemat ... ”

Kooliõpetaja Suurmets pidi Pöögile vallavõimude
 kibedaid põlle alla neelama. Obe meisterliku jõhk-
 rusega hilgasid nad seaduri, oma wahvus.

niigi ülesehituse ja eeskätt koolikonnalduse tuge-
 sid. Õpetajale ei makstud internaaditasu, niigi
 leidis vastav alus maakoolivalituse määrustes. Palga-
 maas etaldati ainult 3 vanamaad põldu. 2 vana-
 maad heinamaad valiti aga selline, et sealt võis
^{nii palju} ~~raevu~~ ^{raevu} maha panna koonnat sooline. Nii põllumaa
 kui ka kooliaia eest võitis vald ülikõnget renti -
 30 krooni hektari eest. Kõnvalhooneke seinad
 pehastunud sedavõrd, et kooliõpetaja lehm maksis
 enam kui laudades ristitud lobudix...

Kooli koolikogu palus viis aastat puukemuri.
 Viimase ometi, 1927.a. ehitati see kantiste, üles-
 tede otsa upitatud ~~kivide~~ ^{kividele} pealt 150 krooni eest.
 Aga koolikaeu! Sellise 3-4 jala sügavuse lauda-
 dega vooderdatud auku imbub soolest, putukaist
 kihisevat vett, mida tämitati veel 1930.a. Tõsi.
 Puhast joogiveet leidus ligi kilomeetri raugusel-
 likatsi allikas. Ent keejutlege veepangedega
 ülestulenev mööda jäanarut oremülgel!

Anna Suurmats võitles visalt Ilai kooli muvi-
 de nimel. Kuid kapitalistliku ühiskonna mudi-
 seadused muretsid temagi vastupanu - pedagoog
 Suurmatsil pruudus ju diplom! Vallaisandad
 ihusid üha hammast... ja ta ^{kaotaski töökoha} ~~vallandati~~ kutsetu-
 se tõttu.

1928.a. 23. juulil valitakse Ilai valla koolile

uit juhatajat. Kandidaate on üheksa. Ümneseneas
 on lub Anton Animägi. Tema, kui Viljandimaa
 talu rentniku poeg, õppis lugema ja kirjutama nelja
 aastaseelt. Kuueaastaseelt lüps karja. Lõpetas Viljan-
 di Maakonna Gümnaasiumi ja astus Tartu Üli-
 kooli matemaatikas õppima. Aga 1927. a. katkes-
 tab ta õpingud majanduskriisi pihtide surve.
 Õpetajakutse omas Animägi Haapsalu linnas. Prae-
 gu on pensionär.

Tema naine, Alice Animägi, valiti 1925. a. Kari-
 nuia algkooli õpetajaks. Ent vallandati sealt 1932. a.
 „tööpuuduse vastu võitlemise otstarbel teenistussuhte-
 kondade korraldamise seaduse“ alusel, mis keelas
 abielupaaridel olla üheaegselt riigi ja omavalitsuse
 teenistuses...

Anton Animäele anti enavõimeliselt mõista, et kooli-
 juhataja peab olema poliitiliselt „valge“, s.o. Jaan
 Kinnemsoni poolt organiseeritud partei võiduvees.
 Eks Pöögile vallavolikogugi vaenavus langenud kogu-
 põllumeeste karus. Selle rühmitusega olid Riigi-
 kogus vaenujalal tööliste ja asunike esindajad.
 Ka Anton Animägi valgutas vallalaide üs vaimu-
 mõõka. Astub ülekohutuga nimutsi korraks. Ta
 kirjutas 1936. a. Maie kooli reoonikasse:

„Vallavalitsus ja -volikogu on oma tegevussiga
 korduvalt kinnitanud, et nad pole kuigi kõnges

ⁱⁱⁱ
~~oma~~ õiglustunde, seadeseaustamise, kultuuritalde,
 ettevõttekirjuse, ilutunde, lastearmastuse, plaani-
 kindluse, avaruse ja mõnegi muu vohuse poolt.
 Kogu vallavalituse ja -volikogu tegevus on juhitud
 väiklasest kaetsemisest, pimedast võimuhast kooli
 ning õpetajate vastu. Aiumult juhm ei taipa, et kool
 on elkoige ikkagi vallavanha laste kasvatuskohas
 ja kooli õiteng lootes kann tervele vallale."

Ja meie es rulluvad lahti mõned Pöögile vallavoli-
 kogu protokollid:

29. september 1883

"Dami koolmeister Jaan Kitzberg volikogule ette ja
 palus, et noor koolmeister Hendrik Luukas temale
 akits valla poolt volitatud ja ~~nimetatud~~ saaks.

Otsus: Nimitada Hendrik Luukas Pöögile valla
 teiseks koolmeistriks. Palgamausmisega ei ole vallal
 midagi arja."

10. oktoober 1901

"Vallavanem annab volikogule teada, et Maie
 vallakool on kulutanud 1899-1901 ülearu palju
 peknoolerini - 26 rubla 43 kopika eest.

Otsus: Volikogu annab vallavanemale õiguse 11
 rubla ja 4 kopikat koolmeistrikt sissenõuda."

22. september 1909

"Rahvakooli inspektori Märra kiri № 1012 sai
 volikogule otsustamises ette loetud.

28/9

Otsus: Et Döögile vallas ei ole kohast tagavara-
võltsast või unterohvitseri, kes võiks ilaie vallakooli
lastele gümnaastikas õpetust anda jäävad turniimi-
sed tegeemata. Pealegi tuleks gümnaastikaõpetajale
15 rubla kuus palga maksta."

5. märts 1917

"On ilerse tõstetud ilaie koolitulu ja kohuaia
rendi peale andmine 400 rublaaga aastas.

Otsus: Koolitulu ühes kohuaiaga määrata Julian
Dongile. Koolmeister Amadeus Kitzbergile aga
maesta vallata^{karast} 100 rubla kohuaia 45 sunapiu,
plooni-, kirsti- ja muulipuuide istutamise valva
mees."

11. aprill 1917

"Koolmeister Amadeus Kitzberg palub kulude
õitendamist ilaie talupoollule külvatud Märjapea-
seemne (ristiku) eest.

Otsus: Vald ei saa palvele vastu tulla."

23. veebruar 1918

"Döögile valla Töölise, Soldatite ja Talupoegade
Saadikute Nõukogu vaatas läbi õpetaja Suur-
matti palve laigunenud kooliprinski asjas.

Otsus: Parandada kaheksa kooliprinki ja kahele
uud kaaned peale teha."

10. august 1928

"Ilaie vallakooli juhataja Anton Animägi esitas

anve kooli põhandate värvimise ja laagede valgenda-
mise kohta.

Oluk: Vallamajade vähese laenuvõime tõttu pole
volikogus võimalus arvet reinitada".

16. september 1930

"Vallavolikogu eelarvekomisjon arutas Antow
Grimmigi nõudmist ilaie valla koolide katei, kama
ja kaba sselettide muretseniseis.

Oluk: Vallal puudub igasugune võimalus leu-
nerede ostmiseks."

Iluide, Püögle valla volimees Hans Kanne lubas
töökoost koolide katei lõpmud kase ja kame...
*

(Lõpp hõlmaes tänase ilai algreoli
llu-oke)

B. Kerm

